

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΤΟΥ Κ. ΑΓΓΕΛΟΥ ΚΟΣΜΗ

ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ ΚΙ' ΑΛΗΣΜΟΝΗΤΑ

Θ' - ΠΕΤΑΧΤΑ

Το περιβολάκι και η προκουμαία.

Αυτός ήταν ο κοσμικός Πειραιεύς του παληού καιρού. Και η άριστοκρατία, που δεν έπεδεικνύετο τότε, και οι νοικοκυραίοι και οι εργατικοί, δηλαδή ολόκληρη η πόλις, αλλά και ύλοι που αποτελούν την αντίθεσι την απαραίτητη για την άρμονία, έπερνούσαν τις ώρες τους γύρω σ' αυτήν την άκτινα, που έπροχωρούσε ως το Ρολόι και πιό επάνω στην όδο Φίλωνος, στο Μπερνιουδάκη, που έγινε ύστερα του Κανακάκη και του Κόκορη και του Μαστραντώνη.

Ο περίπατος ο θραδυνός του καλοκαιριού ήταν στην προκουμαία, όπου από το καφενείο του Άλεξοπούλου, που εξειλίχθη σήμερα εις π η γ ή ν τ ω ν π ί λ ω ν, παρτάσσοντο καρέκλες και τραπεζάκια και οι θαμώνες έπαιρναν τον καφέ, τον ναργιλέ, το λουκουμί, ή κάποια πάστα της εποχής εκείνης. Το νερό έδροσιζετο με αϊγινήτικα κανάτια.

Στην πλατεία προβλήτα επηγαινοήρχετο κόσμος ποικίλος. Δεν έλειπε και ο Σαράβαλος, που άμα του έφώναζαν «Κλου-κλου» εμάινετο. Πιό πέρα ήταν ο Σινάνης, της Όθωνίστρας ο γυιός, που ό,τι εκέρδιζε όλη την ήμερα κουβαλώντας από την αγορά ψώνια, τα έπινε το θράδυ και κατέληγε εις το να πέση και να τον μεταφέρουν στο περιβολάκι να κοιμηθί όλη την νύχτα και να ξεμεθύση και να σηκωθί το πρωί να συνεχίση τη δουλειά του.

Η κοσμική συγκέντρωσις αυτή, αν και δεν είχε τον σχετικόν κοσμικόν δημοσιογράφον, τον υποχρεωμένον να γράφη ποίαι διεκρίθησαν και τί έφορούσαν, ήταν ένα γεγονός δια τον Πειραιά. Δεν είχε γίνει ακόμη ο τροχιόδρομος που επήγαινε από το Ρολόι στο Φάληρο με 15 λεπτά και με μια πρωτόγονη μηχανή, που έβγαζε καπνούς και κάρβουνα και άγκομαχούσε στους άνήφορους. Η μόνη τροχαία κινήσις ήταν το τράμ της παραλίας με τα άλογάκια, που επήγαινε από το Ίελωνείο στο σταθμό.

Κοντά στη Δημαρχία και από την πλευράν του Τιτανείου, από την θάλασσαν, εστάθμευαν τα άμαξια, που έπερίμεναν δουλειά για κανένα περίπατο, πράγμα πολύ σπάνιον, επειδή τότε ο κόσμος δεν έχαλούσε τη ζαχαρένια του για διαδρομές αναψυχής. Μέσα στον κόσμο των άμαξάδων διεκρίνοντο για τα ώραία τους άμαξια και για τις στράκες που έκαναν με τα καμουτσίκια των, ο Καρμπελας, ο Κοκκαλιάρης, ο οποίος εις όγκον και διαστάσεις ήτο ακριβώς το αντίθετον του όνόματός του κι' ο οποίος φορούσε ψηλό καπέλλο χειμών-καλοκαίρι, ο Μπουρδούσης, ο Μέλτος, που έννοούσε να έχη πάντοτε το κομψότερο άμαξι, και άλλοι.

Το παιδομάζωμα των οικογενειών, που έπερνούσαν τις θραδυνές των ώρες στην προκουμαία, απελάμβανε με μια πεντάρα το πανόραμα κι' έβλεπε το Παρίσι, τη Λόντρα, τους βασιληάδες του κόσμου και άλλα πολλά από τον φακόν, και που με μια δεκάρα έμάθαινε την τύχη του από τον Σφέτσο που άνεβοκατέβαινε στο γυαλι και παρέδιδε εις τον επχειρηματίαν ιδιοκτήτην του χαρτάκια που έλεγαν την τύχη για νέους και για νέες, για χήρας και για άρραβωνιασμένους.

Οι στραγαλάδες με τους ταβλάδες των, που έστεκαν όλορβύσι και έδιωχναν τις μυίγες από τα ζαχαρωτά των και οι πωληταί του «ιελένιου», που ήταν τυλιγμένο στο καλάμι και έπροκάλει λιγούρα στα παιδιά και αηδία στους μεγάλους, έκαναν χρυσές δουλειές, ίσως περισσότερη από τον Άλεξόπουλο, που άπλωνε τα τραπέζια του στην προκουμαία.

Και το καφενείο του Δημαρχείου μόλις έγερνε ο ήλιος είχε την καθιερωμένη πελατεία του, ένα είδος γερουσίας που την αποτελούσαν κατά κανόνα, σχεδόν άπαράβατον, απόμαχοι θαλασσινοί. Από τα τραπεζάκια άντηχούσε το γουργούρισμα των ναργιλέδων και από τα γκαρσόνια ή άλλεπάλληλες παραγγελίες:

— Ναργιλέ θρέξε λίγο, γιαθάσικο. Μιά φωτιά για το ναργιλέ.

Μερικά γκαρσόνια, κυριολεκτικώτερα και ειλικρινέστερα, παρήγγελλαν τον ναργιλέ με την επιφώνησι:

— Βρέξε ένα θασανιστήριο!

Η κινήσις του λιμανιού, μικρή την εποχή εκείνη με ποικίλη με τα ίστιοφόρα που έκυριαρχούσαν ακόμη και με τα λίγα θαποράκια του έσωτερικού που παρτάσσοντο στο Τζελέπη και μεταξύ των όποιων υπήρχον ακόμη μερικά τροχοφόρα, και με τις θάρκες που ήσαν πολυάριθμες, άπετέλει το γραφικώτερο θέαμα δια τους θαμώνας.

Άρκετοι έπαιρναν και τα πεταχάρια των με δολώματα κι' επάρευσαν κεφάλους, ή τις σαλαγκιές των και επιαναν χταπόδια.

Ήταν τόσο φυσικός ο κόσμος της εποχής εκείνης!

* * *

Ο Τιτάνειος κήπος, το περιβολάκι, ήταν πριν τον άνακαι-

νίση ο δήμαρχος Θ. Ρετσίνας, κάτι τί σαν στοιχειωμένο. Φαίνεται πως το έβάραινε ή παράδοσις ότι ήταν έργον του Γάλλου πωάρχου Τινάν της άγγλογαλλικής κατοχής του 1854 και ότι εκεί μέσα επέθαναν πολλοί από τη χολέρα.

Κανείς δεν επήγαινε εκεί εκτός εκείνων που έσυνήθιζαν να κοιμούνται εις το ξεοδοχείον των άστέρων. Τα πεύκα του, καχεκτικά και άρρωστα, επροκαλούσαν την ιδέα του θανάτου. Κατά την άνοιξιν μάλιστα, που ή κάμπιες, ολόκληρες στρατιές, κατέβαιναν και επλημμύριζαν το έδαφος του, ήταν κάτι τί τρομακτικό.

Ο Θ. Ρετσίνας κατά την δευτέρα δημαρχιακήν περιόδον του το 1892, μετέβαλε την μορφήν του κήπου εούτου. Έκαμε ρυμοτομίαν, έβαλε σιντριζάνια, έκτισε δύο γραφικά κίόσκια και έτοι έδωκε στο περιβολάκι μια ζωή, που οι παληοί

την θυμούντι και που διήρκεσε αρκετά χρόνια.

Σ' ένα κίόσκι προς τον Άγιον Σπυριδώνα, καφενείο και ζαχαροπλαστειον, με διευθυντήν τον Α. Κομηνόν, στο άλλο προς την Άγ. Τριάδα ζυθοπωλείον με διευθυντήν τον Ν. Κόκορην.

Η φιλαρμονική του Δήμου με τον Καίσαρη ή με τον Σάιλερ άρχιμουσικούς, επαιζε κάθε Τετάρτην. Κάθε συντροφιά και κάθε κύκλος είχε τη θέσι του. Η κινήσις των ανθρώπων των γραμμάτων και της τέχνης εκείνη την εποχή, πρέπει να άπασχολήση τις γραμμές που θα γραφούν όταν, συγκεντρωμένοι σ' αυτή τη ζωή, που ή περίοδος της ήταν έξαιρετικά δημιουργική, θα ήμπορέσω να φέρω στο νού μου ένα προς ένα τους παράγοντες αυτούς της πειραιώτικης πνευματικής κινήσεως, που είνε πανελλήνιοι.

Και αξίζει να άφοσιωθί κανείς ιδιαίτερα σ' αυτόν τον κόσμο των ξεχωριστών ανθρώπων, που κατώρθωναν να ζούν και να κινούνται μέσα σ' ένα περιβάλλον έντελώς αντίθετο.

ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ: Συνέχεια.

